

Eesti Postimehes 1869 avaldatud manitsus Kaukaasiasse väljarändamise kohta. Väljarändamine Põhja-Kaukaasiasse. Massiliselt Peterburgi jõudnud eesti väljarändajad. Peterburi pastor Laaland. Teekond ja teekulud Peterburist Stavropoli. Digiteeris A. Aule, kirjaviis muutmata.

Eesti Postimees (nr. 5), 29. jaanuar 1869, lk. 17–18

Maenitsuse sõnna kõige Eestiwendadele Kaukasuse väljarändamisest.

Meile kirjutakse Peterburgist: „Sure kurbdusega ollen jo kaua aega pealt waatnud, kuidas minno Eestiwennad ennast praeguse väljarändamisega isse õnnetuse ja hukatuse sisse sadawad. Minno südda ei kannu agga sedda wallo nüüd enam omma pärralt üksi piddada, waid sowin tedda seläbbi kergitada, et igga issamaa ja rahwa armastajale sest rāgin, kui palju hädda ja wiiletsust mo silmad lühhikese aea sees pealt watanud ja mis minno mõttes seal jures likunud. Olgo agga need minno sõnnad ühtlase ka maenitsuseks igga ühhele, kes ennast weel hukkatuse sisse ei olle petta lasknud, et ta aegsaste ümber pöraks.

„Jo mitto kuud otsa tulleb igga pääw Eestlasi Eestimaalt Peterburgi, selle lotusega, Wennemaal krono käest ellamiseks maid sada. Nad on ennamista kõik waesed innimesed ehk pobbulid, tullewad seie kõige omma naeste ja lastega, agga ilma koppiko rahhata, sest mis nad koddus weel omma wimase asjade mümise eest saiwad, sellega jõudsid nad waewalt omma teekullo ja worimeest ärra tassuda. Noh, kellega tahhawad nad siis siin kallis Peterburgi linnas ellada? Jah, rahwas olla rākinud, ütlewad nad, krono ei jaggada mitte üksi ilma hinnata maid wälja, waid ta sata ka omma kulluga maatahtjaid ne assemele, ehhitada neile maead üllesse ja kinkida neile ni palju maeakrami ja rahha, kui agga üllespiddamiseks tarwis minna. Ja sesugguse „rahwa juttu” peale, kelle rummalust jo igga laps ärra peaks tundma, jättawad need innimesed omma sündimise kohha, omma wimase urtsiko mahha, ja rändawad raskejalla naeste ja weikse lastega laia maailma sisse wälja, holimata süggawa lumme angedest ja külma marru tuultest! On siis neil innimestel wāhhem mõistust, kui lastel? Ma ei ussu, agga uppuja katsub ennast ka weel seläbbi peasta, et ta hõllekõrrest kinni hakkab, ehk tedda kül kerge kõrs ei wõi wee peal hoida. Waesus ja näljahädda sunnib neid innimesi sedda teggema, mis nad parremas ihhu ja waimo põlwes mitte ei teeks. Seal nad siis nuttawad Janni kirriko howi peal oma hädda ja kaebawad Jummalale ees nende peale, kes neid oma kergemeelse juttuga sesugguses õnnetuse sisse on saatnud. Seal wõid sa neid igga pääw nähha, kuidas nad külma käes wārrisedes kirrikohowi lund tallawad. Mis nüüd? Rahha on otsas, korterit neil ei olle ja kõhto ei ole nad mitto päwa otsa Jummalale iwwa sanud. Nad ei wõigi nüüd ka nutta:

„Oh Eestima!

Oh Eestima, kus leiba ja wet!”

Sest kül wist kegi ei olleks neist omma kalli Eesti pinnast lahkunud, kui seal kuiwa leibagi olleksid leidnud; agga seal ei olnud neil enam muud ka isse-ärnanis rohkeste silmawet.

„Jummalale tänno, armolise innimesi on ka weel maaailmas, ja ka Eesti wäljarändajate hädda on mitme innimese süddamesse tunginud. Agga mis mõjuwad kõik armopallukesed sesugguse hulgale? Olleks nende arw 30 ehk 40, küllap siis weel nõu olleks leida, agga neid on nüüd jo peale 1000 (ütle tuhhat) tükki omma koddomaalt seie wäljarändanud. Wõttame paljalt 10 kopp. innimese peale päwas, se on siis jo ülle kõige 100 rubl. päwas ehk 3000 rubl. kuus. Heldekene, kust sesuggune suur rahha wälja peab tulles! Armolikud innimesed on kül jo süggisest sani 2180 rubl. 39 kopp. õppetaja Laalandi kätte tonud, nimmelt ka meie kalli keiserina käest 100 rubl., Moskwa wenne zeitungi poolt 500 rubl. ja ühhe tundmata heateggia käest Moskwa wast 150 rubl., agga sest rahhast on ka jo, nago õppetaja Laaland Peterburgi zeitungis arro annab, 1917 rubl. 11 kopp. wälja antud, nõnda et agga 263 rubl. 28 kopp. olli järrele jänud. Sesuggust hulka rahwast armopallukestega kaua üllespiddada, sedda ei olle ilmiski wõimalik, ja mis peab neist innimestest siis pärrast sama? Et krono Kaukasuses maid wälja jaggab on tõssi, agga abbi ei anna ta mitte mingisuggust. Kõik teekonna, ehhitamise ja muud kullud peab iggaüks isse kandma. Nago rehnung al näitab, tulles agga teekond kunni Kaukasusemaale üksi jo innimese peale 30 rubl. maksma, räkimata weel maeaehhitamise, põlloriistade, seemne ja ellajate ostmise kullud. Kellel agga jo sesuggune summa on, se ei lähhä tedda ilmaeago kauge teekonna peale ärrakullutama, waid ta wõib selle rahhaga nisamma hästi Narwa ehk Jamburgi makonda ellama assuda, kus ka tühja maad küllalt on sada ja kuhho ta pealegi omma krami ühhes wõib wõtta. — Sesugguse lou jures ei jä siis nende wäljarändajatega muud middagi tehha, kui neid jälle omma maale taggasi sata, mis siis ka krono jo on teinud. Näddal enne Jõulo sadeti siit 130 hinge, ja Jõulo pühhade aeal 250 hinge soldatidega koddoo pole minnema, kus nende eest kergem on murretseda, kui siin Peterburgis. Ka wõiwad nad Jummalat tännada, et nad siit ärra on, sest nende järrel jänud wendade seas on üks küljehakkaja haigus möllama hakkanud, kes jo lühhikese aea sees peale 100 hinge mulda on pannud, se on kümnes jaggo kõigist wäljarändajatest. Ka tohtri herra, kedda õppetaja Laaland just nende haigede tarwis olli wõtnud, on nüüd selle külgehakkaja haiguse käes maas, nõndasamma ka õppetaja isse, kes omma ennese terwisest holimata iggal pool issalikul wisil ees ja taggas olli.

„Kelle südda ei tahha lõhkeda, kui ta sesuggust kurba luggu omma wendadest näeb ehk kuleb? Siin oigab üks naene nurgawodis, seal nuttab emma omma nelja weikse lapsega mehhe surnokehha jures. Siin pannakse üht weikest last kirstu, seal wõttab üks noor naesterahwas, kes weel ilmasgi ei olle kerjanud, wõera innimeste käest häbbelikult armupallukesi wasto. Hädda ja ahastust, muud ka seal ei näe. Agga weel kurwemaks lähhäb meel, kui nääd, kuidas neid inimesi igga pääw ikka weel jure tulles, ja wiimisel aeal mitte üksi puh-tast waeseid rahwast, waid ka sesuggusi, kedda mitte nälg üksi koddus tagga ei sundinud. Mis neid kül muidu wõiks wälja ajada? küssib ehk luggeja. Kuu-le, mis üks mees Eestimaalt ühhe minno tutwale kirjutab. Mis selle sõnnumi-

ku sees seisab, ei olle kõik võimalik trükki panna, agga tükkati anname tedda „Postimehe” luggejatele teada, et tast iggaüks isse näaks, mis se on, mis praegu terwet Eestimaad kihhisema panneb, ja ärratunneks, kuidas ühhest weikesest tulle ebbemest wägga suur tulli wõib tõusta, kui temma kustutamise eest aegsaste murret ei kanneta. Kirri on 11^{mal} Januaril kirjutud ja käib nõnda:

„Süddamest armastud sõbrad, ja kes ka mitte sõbber ei olle, siis ommeti ussowend! Kes meie kolmaino Jumjala nimmel ühhe Kristuse nimme sisse olleme ristitud ja ühhest armokaljust jome, ühhe ussu tee peal käime, ja kes meie Kristuse sees ühhed liikmed olleme: Temma nimmel pallun ma Teid, kes ma kui laew, mis tulest aetakse, ja põrm, mis maailmatormist puhhutakse, kustkilt õiget kinnitust egga otsa kätte ei sa, pallun Teid, andke mulle hallastuse pärrast kirja läbbi teada selle kõige Eestimaa rändamise ülle! Siin on iggal pool suur nõupiddamine ja juttustamine; kus kaks koos, muud sa kummagi suust ei kule kui: hakkame Kaukasuse minnema, kui ülle 3me aasta jäme minnemata, siis olleme jälle mõisnikude pärrised! Siis peab sõdda ka Eestimaale tulles . . .

Paljo on neid, kes jo omma krami ärra münud nendele, kes ommale pärriskohhad ollid ostnud; needki ka kahhewahhel, ei tea mis teha, kas osta wõi mitte. Nõnda on ka minnuga luggu. Minna ostsin mullu palgid ja süggise teggin maja ülles, agga jäi poleti, nüüd ei tea, kas teen ülles, wõi põlletan ärra. Kui kegi ei osta, siis on mo 100 r. walmis!

„Nüüd on praego need 7 nimmetud kohhad, kes tahhawad mind ja tõist kaht meest sata waatama sedda maad, agga minna pallusin wasto ja lubbasin Teilt kirja läbbi teadust palluda, mis nõu Teie annate. Seddagi rahwa hulka, mis minno liggidalt kippuwad — mõnned on jõukad, agga ennam on waeseid, kes ei jõua Peterburkigi omma kulluga minna — on liggi 3000 hinge, meeste ja naesterahwas kokku. Wallade nimmed on: *Onorme, Tuddulinna, Kauksi, Patsiko, Isako, Tärriwere ja Lemmako* küla, ja weel muud teised, kedda ei jõua nimmetada, kellel ei olle ennam omma sündimise koht armas, korjab peale 20,000 (kakskümmend tuhat) hinge summa. Pallun Teid mo armsad ** ja **, andke mulle kirja läbbi warsi wastust. Otab Teie alandik liggimene. ***”

Mis luggejad nüüd sest arwawad? „Rahwa juttu” järrel piddada sõdda tulles, Balti kubbermangudega ei tea mis kõik sündima, ja Eestlased uest Sakste pärrisorjadeks sama! Kes mõistlikum inimene ei tunne ärra, et sesuggused juttud üksi meie rahwa waenlastest wõiwad tulla. Ma pean siin kawwala rebbase peale mõtlema, kes määra koopa ette middagi mahha teeb, kui sedda ommale ellomaeaks sowib sada. Puhtuse armastaja määr ei jõua kaua pahha haiso ärrakannatada, jookseb koopast wälja, ja rebbane on maeaperremees. — Ehk jälle: Pea hakkatakse raudteed Peterburgist Tallinna ehitama, kuhho wägga paljo töölisi tarwis lähhäb ja kus üks tubli töömees päwal 1 rubl. ja rohkem ärra wõib tenida. Midda rohkem töömehhi, sedda oddawamalt saab töö ärratehtud. On nüüd nipaljo lahtist rahwast hnlkumas, sest Kaukasuse

minnejaid neist waestest innimestest ommeti ei sa, siis on sedda rohkem töörahwast raudtee jures ja kassu üksi ehhitajate pool.

„Kuhho olled sa wanna Eesti waim kaddunud, kes sa mitto sadda aastat otsa wahwusega omma waenlaste wasto wõitlestd ja igga kord walmis ollid, omma poegade wimase werretilga nende waenlaste wasto issamaa eest ärrawallama! Olled sa ni täitsa meieaegse eesti poegadest lahkunud, et neid igga tühhi pettuse lorri omma koddomaale selga sunnib pöörma? Sedda ma weel ei ussu. On üksikud oksad ussidadest wiggaseks nõelatud, siis ei tähhenda se weel terve pu haigust. Et agga iggaüks teaks ja ette ärra wõiks arwada, mis tal wõimalik on teha ehk mis mitte, siis anname siin wennekele trükkitud kirjade järrel täielikult ülles, kui palju üks teekond Kaukasusemaale *kõige wähhemalt* tulleb maksma.

Peterburgist Kaukasusemaale on üleühtse 2500 wersta. Kõige oddawam reis on, kui raudtee peal üle Moskwa kunni Nishni-Nowgorodi ja sealt aurolaewaga möda Wolga jõgge kunni Sarepta sõidetakse, kust weel Stawropoli 500 wersta järrele jääb. Peterburgist sõidetakse Nishni-Nowgorodi kahhe päwaga, ja kõige allamas klassis on hind innimese pealt 7 rubl. 62 kopp. Nishni-Nowgorodist kunni Sareptani sõidetakse aurolaewaga 10 päwa, ja kõige allam sõidorahha on 9 rubla. Sareptast Stawropoli kulluwad, kui hobustega sõidetakse, 10 päwa ärra, ja sõidokullu on kõige wähhemalt 10 rubl. Se on siis ühtekokko, kui suwwe aeal reisitakse ja mingisuggust takkitust tee peal ei olle, 22 päwa ja 26 rubl. 62 kopp. sõidorahha. Wöttame nüüd paljalt 10 kopp. sögirahha päwa peale, se on 2 rubl. 22 kopp. terve teekonna kohta, siis tulleb reis Peterburgist kunni Kaukasusemaale *kõige wähhemalt* arwatud palja innimese peale 28 rubl. 84 kopp., ehk kui mees naese ja kahhe lapsega reisib, 115 rubl. 36 kopp. Wöttame nüüd weel senna jure koddust reist kuni Peterburgi ja selle kahjo, mis ta omma maeakrami ja ellajate mümise jures sai, (sest kes neid kalli hinna eest hakkas ostma), siis wõime üttelda, et temma väljarändamise kullud *kõige wähhemalt* 200 rubl. peale tõuswad. Talwel agga tarwitab sesuggune reis rohkem kui kahhewõrra sest aeast ja kullust. Wadako sellepärrast iggaüks enne hästi ette, mis ta teeb, et pärrast kahhetsus ei tulleks! T. P.”

St. Peterburgis, sel 16^{mal} Januaril 1869.